

Sygn. akt V KO 41/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Mirek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

SSN Paweł Wiliński

Protokolant Katarzyna Wępa

w sprawie **K.K.**

dotyczącej wydania wyroku łącznego

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 2 października 2019 r.,

wniosku obrońcy skazanego o wznowienie postępowania zakończonego

wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 30 marca 2016 r., sygn. akt II AKa (...),

zmieniającym wyrok łączny Sądu Okręgowego w O.

z dnia 22 grudnia 2015 r., sygn. akt III K (...)

- 1. wznowia postępowanie zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 30 marca 2016 r., sygn. akt II AKa (...), w zakresie orzeczenia o karze łącznej pozbawienia wolności;**
- 2. uchyla wymieniony wyżej wyrok w części dotyczącej orzeczenia o karze łącznej 25 lat pozbawienia wolności i w tym**

zakresie sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;

3. zwraca skazanemu uiszczoną opłatę od wniosku;

4. wydatkami postępowania wznowieniowego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w O., który orzekał w przedmiocie wydania wyroku łącznego w stosunku do K.K., biorąc za podstawę jego wydania:

- I. karę łączną 14 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności, orzeczoną wyrokiem łącznym Sądu Okręgowego w O. z dnia 2 listopada 2012 r., sygn. akt III K (...);
 - II. karę łączną 14 lat pozbawienia wolności, orzeczoną wyrokiem łącznym Sądu Okręgowego w O. z dnia 12 lutego 2014 r., sygn. akt III K (...);
 - III. karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, orzeczoną wyrokiem Sądu Okręgowego w O. z dnia 23 listopada 2010 r., sygn. akt III K (...);
 - IV. karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, orzeczoną wyrokiem Sądu Okręgowego w O. z dnia 2 lipca 2014 r., sygn. akt III K (...);
 - V. karę łączną grzywny w wysokości 400 stawek dziennych z ustaleniem, iż jedna stawka dzienna jest równoważna kwocie 100 zł, orzeczoną wyrokiem łącznym Sądu Okręgowego w O. z dnia 2 listopada 2012 r., sygn. akt III K (...);
 - VI. karę łączną grzywny w wysokości 350 stawek dziennych z ustaleniem, iż jedna stawka dzienna jest równoważna kwocie 70 zł, orzeczoną wyrokiem łącznym Sądu Okręgowego w O. z dnia 12 lutego 2014 r., sygn. akt III K (...);
 - VII. karę grzywny w wysokości 15.000 zł, orzeczoną wyrokiem łącznym Sądu Okręgowego w O. z dnia 19 października 2010 r., sygn. akt III K (...),
wyrokiem łącznym z dnia 22 grudnia 2015 r., sygn. akt III K (...):
1. na podstawie art. 85 § 1 i 2 k.k. i art. 86 § 1 k.k. połączył kary pozbawienia wolności opisane w punktach: I, II, III, IV i wymierzył skazanemu karę łączną 20 lat pozbawienia wolności,
 2. na podstawie art. 85 § 1 i 2 k.k. i art. 86 § 1 k.k., art. 86 § 2 i 2a k.k. połączył kary grzywny opisane w punktach: V, VI, VII i wymierzył skazanemu karę łączną grzywny w wymiarze 400 stawek dziennych przyjmując, iż jedna stawka dzienna jest równoważna kwocie 100 zł.

Apelację od tego wyroku łącznego wniósł obrońca skazanego oraz prokurator. Ten ostatni, zaskarżając wyrok łączny na niekorzyść skazanego, obok innych podniesionych w apelacji zarzutów, postawił również zarzut rażącej niewspółmierności kary, polegającej na orzeczeniu kary łącznej w wymiarze 20 lat pozbawienia wolności, która jawi się jako rażąco łagodna w sytuacji, gdy suma orzeczonych wobec skazanego kar pozbawienia wolności, w tym zredukowanych już poprzednio wydanymi wyrokami łącznymi, wynosi 29 lat i 6 miesięcy, przy czym dwie kary łączne orzeczone wyrokami łącznymi wynoszą nie mniej niż 14 lat, a wielość popełnionych przez niego przestępstw i sposób ich popełnienia, także w warunkach zorganizowanej grupy przestępczej, świadczą o konieczności rozważenia wymierzenia kary łącznej w maksymalnej wysokości 25 lat, bowiem tylko ta kara może osiągnąć wobec tego skazanego cele zapobiegawcze i wychowawcze, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa.

Sąd Apelacyjny w (...) , uwzględniając w tym zakresie apelację prokuratora, wyrokiem z dnia 30 marca 2016 r., sygn. akt II AKa (...):

I. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

- a. karę łączną orzeczoną w stosunku do skazanego w punkcie 1 podwyższył do 25 lat pozbawienia wolności, przyjmując za podstawę jej orzeczenia przepisy art. 85 § 1 i 2 k.k. oraz art. 86 § 1 i 1a k.k. w zw. z art. 86 § 4 k.k.,
- b. na podstawie art. 440 k.p.k. uchylił orzeczenie o karze łącznej grzywny zawarte w punkcie 2 i na podstawie art. 572 k.p.k. umorzył w tym zakresie postępowanie o wydanie wyroku łącznego,

II. w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Powyższy wyrok zaskarżony został kasacją obrońcy skazanego. Postanowieniem z dnia 27 stycznia 2017 r., sygn. akt V KK 315/16, Sąd Najwyższy oddalił kasację.

Obrońca skazanego K.K, powołując się na podstawę z art. 540 § 2 k.p.k., wniósł o wznowienie postępowania karnego zakończonego wymienionym wyżej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 kwietnia 2019 r., K 14/17, stwierdzającym zakresową

niezgodność art. 86 § 4 k.k., stanowiącego podstawę orzeczenia wydanego w tej sprawie, z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W pisemnym stanowisku Prokuratury Krajowej wniesiono o oddalenie wniosku obrońcy skazanego. W jego uzasadnieniu stwierdzono, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego nie stanowi o utracie mocy obowiązującej uznanego za niekonstytucyjny przepisu art. 86 § 4 k.k., a zatem należy przyjąć, że jest to negatywne orzeczenie interpretacyjne, określające jak należy rozumieć użyte w art. 86 § 4 k.k. pojęcie „odpowiednio”. Zgodnie zaś z uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2009 r., sygn. akt III PZP 2/09, orzeczenie takie nie stanowi podstawy wznowienia.

Sąd Najwyższy stwierdził, co następuje.

Wniosek obrońcy skazanego jest zasadny.

Zgodnie z dyspozycją art. 540 § 2 k.p.k. postępowanie wznowia się na korzyść strony, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie.

Sytuacja taka wystąpiła w niniejszej sprawie, gdyż wyrokiem z dnia 18 kwietnia 2019 r., sygn. akt K 14/17 (Dz. U. poz. 858), Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 86 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1600, ze zm.) w zakresie, w jakim różnicuje sytuacje osób, wobec których zastosowanie miała już wcześniej instytucja kary łącznej, od osób, co do których ta instytucja zastosowania nie miała, w ten sposób, że umożliwia w stosunku do tej pierwszej kategorii osób podwyższenie dolnej granicy kary łącznej, a także orzeczenie kary rodzajowo surowszej, tj. kary 25 lat pozbawienia wolności, jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Najwyższy, zajmując takie stanowisko, nie kwestionuje trafności poglądu wyrażonego w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2009 r., sygn. akt III PZP 2/09, (OSNCP 2010, z. 9-10, poz. 106), na którą powołano się w przedstawionym wyżej stanowisku Prokuratury Krajowej. Wbrew temu, co twierdzi się tym stanowisku, wyrok Trybunału Konstytucyjnego, będący podstawą wznowienia postępowania w niniejszej sprawie, nie jest orzeczeniem o charakterze interpretacyjnym. W jego sentencji nie rozstrzygnięto przecież o niekonstytucyjności

określonego rozumienia przepisu art. 86 § 4 k.k., lecz określono podmiotowo zakres sytuacji wyłączających możliwość korzystania z tych zasad orzekania kary łącznej, którą dawało stosowanie niezgodnego z Konstytucją przepisu art. 86 § 4 k.k.

Przechodząc zatem do istoty sprawy, zauważyć trzeba, iż ze względu na wskazany w wyroku Trybunału Konstytucyjnego zakres niekonstytucyjności przepisu art. 86 § 4 k.k. orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego dotyczy dwóch problemów prawnych, których rozwiązanie przez orzekające w sprawie skazanego sądy mogło potencjalnie rzutować na treść wydanego wyroku łącznego. Pierwszy z nich dotyczy możliwości ustalenia dolnej granicy wymiaru kary łącznej w wysokości odpowiadającej najsurowszej z podlegających łączeniu kar łącznych, drugi zaś możliwości przyjęcia, że przewidziane w art. 86 § 1a k.k. warunki orzeczenia kary 25 lat pozbawienia wolności są spełnione również wówczas, gdy karą orzeczoną w rozmiarze nie mniejszym niż 10 lat pozbawienia wolności jest podlegająca łączeniu orzeczona wcześniej kara łączna.

Patrząc z tej perspektywy na wystąpienie podstawy wznowienia *propter decreta*, stwierdzić trzeba, że potrzeby wznowienia postępowania w sprawie skazanego nie aktualizuje niekonstytucyjność przepisu art. 86 § 4 k.k. w zakresie pozwalającym na podwyższenie dolnej granicy kary łącznej, tj. ustalenia jej nie w oparciu o wysokość najsurowszej kary jednostkowej, ale najsurowszej kary łącznej.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, określona w art. 540 § 2 k.p.k. podstawa wznowienia materializuje się tylko wtedy, gdy treść przepisu zakwestionowanego przez Trybunał Konstytucyjny w realny sposób determinowała kształt orzeczenia, którego miałyby zostać wzruszone (por.np.: postanowienie z dnia 26 października 2017 r., V KO 34/17, LEX nr 2382461; wyrok z dnia 21 marca 2017 r., sygn. IV KO 86/16, Lex nr 2254803).

Sytuacja taka, w zakresie dotyczącym podwyższenia dolnej granicy kary łącznej, w sprawie K.K. nie zaistniała i to mimo tego, że zarówno Sąd Okręgowy, jak i Sąd Apelacyjny, wyraziły w uzasadnieniach swoich wyroków pogląd, zgodnie z którym dolną granicę wymiaru orzekanej w stosunku do skazanego kary łącznej wyznacza orzeczona wyrokiem łącznym Sądu Okręgowego w O. z dnia 2 listopada

2012 r., sygn. akt III K 40/12, kara łączna 14 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Rzecz bowiem w tym, że przyjęcie takiego założenia nie miało żadnego realnego wpływu na wysokość orzeczonej kary łącznej, a tym samym zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny przepis art. 86 § 4 k.k. nie stanowił we wskazanym wyżej zakresie podstawy wydanego w sprawie skazanego orzeczenia.

Treść sentencji wyroków obu instancji oraz ich części motywacyjnych nie pozostawia jakichkolwiek wątpliwości, że tym co kształtowało rozmiar orzekanej w stosunku do skazanego kary łącznej nie była dolna, lecz górna granica jej wymiaru. Sąd pierwszej instancji, decydując się na zastosowanie obowiązujących w chwili wyrokowania zasad orzekania kary łącznej – jako względniejszych dla skazanego, uznał, iż tylko kara orzeczona w maksymalnym rozmiarze przewidzianym w art. 86 § 1 k.k. pozwala na realizację jej celów. Sąd odwoławczy był bardziej rygorystyczny w tej ocenie, stwierdzając, że „wymierzenie kary łagodniejszej niż kara łączna 25 lat pozbawienia wolności niweczyłoby cele określone w art. 85a k.k., gdyż w sposób jaskrawy prowadziłoby do ignorowania poprzednich orzeczeń, ocen prognozy kryminologiczno-społecznej i byłoby rzeczywiście nieuzasadnionym premiowaniem skazanego. Co więcej, zamiast wyrobić szacunek dla prawa, prowadziłoby u skazanego do wniosków, że przestępstwo się w gruncie rzeczy opłaca. Takie orzeczenie byłoby sprzeczne ze społecznym poczuciem sprawiedliwości”.

Nie zmienia to jednak faktu, że orzeczenie przez Sąd Apelacyjny kary 25 lat pozbawienia wolności, jako kary mającej zapewniać realizację celów kary łącznej, wymagało zastosowania przepisu art. 86 § 4 k.k., który w zakresie pozwalającym na stosowanie zasad wymiary kary łącznej określonych w art. 86 § 1a k.k., także wtedy, gdy przynajmniej jedną z kar podlegających łączeniu jest już orzeczona wcześniej kara łączna, został uznany za niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Oczywistym jest zatem, że w tym zakresie przepis art. 86 § 4 k.k. stanowił podstawę orzeczenia reformatoryjnego Sądu Apelacyjnego. W sentencji wyroku wprost zresztą wskazano, iż za podstawę prawną wymierzenia skazanemu kary łącznej 25 lat pozbawienia wolności przyjęto przepisy art. 85 § 1 i 2 k.k. oraz art. 86 § 1 i 1a k.k. w zw. z art. 86 § 4 k.k.

Mając powyższe na uwadze koniecznym stało się wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 30 marca 2016 r., sygn. akt II AKa (...). Wyłączenie możliwości stosowania w sytuacji skazanego unormowania zawartego w art. 86 § 1a k.k., pozwalającego na orzeczenie kary 25 lat pozbawienia wolności, czyni zbyt szersze wykazywanie, że wznowienie postępowania w tej sprawie następuje na korzyść skazanego.

Wobec tego, że niezgodność z Konstytucją RP przepisu art. 86 § 4 k.k. dotyczyła tego zakresu zawartej w nim regulacji, która stanowiła podstawę rozstrzygnięcia Sądu odwoławczego, zmieniającego wyrok Sądu pierwszej instancji w części dotyczącej orzeczenia o karze łącznej pozbawienia wolności, Sąd Najwyższy, wznowiając postępowanie, uchylił jedynie wyrok Sądu odwoławczego w części dotyczącej orzeczenia o karze łącznej 25 lat pozbawienia wolności i w tym zakresie sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Sąd ten, rozpoznając ponownie zarzuty i wnioski zawarte w wywiedzionych apelacjach, będzie miał w polu widzenia – co oczywiste – całość konsekwencji prawnych wynikających z wyroku Trybunału Konstytucyjnego stanowiącego podstawę wznowienia postępowania.

Z uwagi na zastosowanie przez Sąd Okręgowy reguł wymiaru kary łącznej wprowadzonych przepisami ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 396) i ewentualne wątpliwości jakie może powodować przewidywana w art. 85 § 2 k.k. zasada łączenia kar podlegających wykonaniu, zaznaczyć trzeba, że czas, jaki upłynął od wydania przez Sąd Apelacyjny uchylonego wyroku, nie ma wpływu na aktualną sytuację skazanego.

Uchylenie w postępowaniu wznowieniowym prawomocnego wyroku łącznego nie pogarsza sytuacji skazanego w zakresie spełnienia określonego w art. 85 § 2 k.k. warunku orzekania kary łącznej. Zgodnie bowiem z treścią art. 576 § 1 k.p.k., z chwilą uprawomocnienia się wyroku łącznego, wyroki podlegające połączeniu nie ulegają wykonaniu w zakresie objętym wyrokiem łącznym. W myśl zaś przepisu art. 538 § 1 k.k., który stosuje się odpowiednio w postępowaniu wznowieniowym, z chwilą uchylenia prawomocnego wyroku ustaje wykonanie orzeczonej nim kary. Okres odbytej na podstawie tego wyroku kary nie podlega

„automatycznemu” zaliczeniu na poczet odbywanych kolejno kar objętych uchylonym wyrokiem łącznym, lecz zalicza się go później na poczet nowo orzeczonej kary.

Mając to wszystko na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.

as